

Redaksjonelt

Eksemplets makt er som kjent stor. Eksemplet representerer en logikk der noe konkret, avgrenset og spesifikt brukes til å støtte utsagn av mer generell karakter. Det binder sammen abstrakt og konkret, helhet og del, norm og praksis, fortid og nåtid. Eksempler brukes systematisk i kunnskapstradisjoner som retorikk, filosofi, jus, teologi, pedagogikk, litteratur og historie, der det også i større eller mindre grad har blitt utviklet en tenkning omkring eksemplets logikk og virkning. Det kan til og med hevdes at forskning i seg selv innebærer å gjøre det ene eller annet til eksempel: Når noe konkret og empirisk sees som et mer eller mindre typisk uttrykk for noe annet og mer generelt, det være seg en historisk epoke, en sjanger, en stilmessig retning, eller en form for adferd, blir det jo nettopp gjort til eksempel. Når fortellingen om Kvitebørn kong Valemon omtales som et under-eventyr, blir det gjort til eksempel på en bestemt type eventyr i et forskerskapt system. Når julen omtales som et rituale, er den gjort til et eksempel på en analytisk kategori.

Men til tross for eksemplenes og eksemplifiseringens sentrale plass i både forskning og kunnskapsformidling, finnes det relativt lite forskning om eksempelbruk og eksempelproduksjon. Artiklene i dette temanummeret av Tidsskrift for kulturforskning er produsert av forskere i det tverrfaglige prosjektet "Eksemplets makt". Prosjektet har satt seg som mål å undersøke hvordan eksempler og forståelse av det eksemplariske har fungert i et utvalg europeiske kunnskapstradisjoner og -sjangre gjennom ulike historiske perioder. Artiklene i dette nummeret kretser om eksempelbruk i tekster fra tidlig moderne tid, fra 1500- til 1800-tallet. De har også det til felles at de forsøker å vise hvordan eksempler er blitt brukt didaktisk, til å formidle lærdom av moralsk eller oppdragende art.

Aller tydeligst er dette aspektet i Anne Birgitte Rønnings artikkel om hvordan fortellingen om Robinson Crusoe ble utformet som oppdragende fortelling for piker. Men også i flere av de andre tekstene dreier det seg om lærdom av sterkt normativ karakter, slik som i Sivert Angels artikkel om de tyske likpreknene og i Audun Kjus' tekst om den angrende mordersken Sofie Johannesdatter. I andre tilfeller innbys det derimot i større grad til tolkning og forhandlinger, slik tilfellet er med den eksemplariske historieskrivingen som Anne Eriksen undersøker, og i enda større grad med fortellingene fra tidsskriftet *le Mercure galant* som Ellen Krefthing analyserer.

God lesning!

Anne Eriksen